

щоб його візуальний складник презентував різнобічне, багатоаспектне Середньовіччя, допомагав учням усвідомити суть і своєрідність епохи.

Сьогодні вже зрозуміло, що наочність у підручнику – не звичайна ілюстрація, а важливе історичне джерело. Для того, щоб ілюстративний матеріал став навчальним, він повинен доповнювати історичний, нести потрібну учневі інформацію, бути якісним, зрозумілим і доречним. Дизайн має відповідати навчальним завданням параграфу, теми, курсу в цілому. Зауважимо: потяг видавців до зовнішньої привабливості призводить до того, що усе «життєве поле сторінки» заповнюється кольоровими вставками, які розсіюють увагу дитини й заважають їй зосередитися.

Наведені у підручниках ілюстрації повинні презентувати різні види візуальних джерел – носіїв інформації про цивілізаційну значущість Середньовіччя. Такими, зокрема, є: ілюстрації на історичні теми, які дають змогу учням «включати» наочне мислення в аналіз пропонованої ситуації; зображення пам'яток V–XV ст., необхідних для історичного аналізу, систематизації фактів, узагальнення, розуміння специфіки епохи; адаптовані до вікових особливостей семикласників історичні карти і картосхеми, які висвітлюють перебіг окремих подій середньовічної історії і сприяють розвитку просторової компетентності учнів; таблиці, схеми для унаочнення складних фактів Середньовіччя.

Оскільки пам'ять підлітків має переважно наочно-образний характер, діти краще запам'ятовують зовнішні ознаки предметів, ніж їх логічну змістову сутність. Тому кропітка робота школярів з ілюстраціями підручника має стати системою, яка формуватиме в учнів уявлення про місце і роль епохи Середніх віків у загальній історії людства. Форми опрацювання наочності можуть бути різними: від описових – до аналітичних, дослідницьких, проектних.

Наведемо типи завдань, які можна використовувати для опрацювання ілюстративного матеріалу. *На основі ілюстрацій прокоментуйте вплив зображених середньовічних подій на подальший розвиток людства. Поясніть, як у поданих ілюстраціях відображено взаємодію різних культур.*

Мотивуючи учнів на опрацювання візуальної бази підручника, вчитель пояснює це необхідністю кращого розуміння сутності подій і явищ зазначеного періоду, виокремлення характерних ознак Середньовіччя, формування адекватних уявлень і понять про епоху V–XV ст., порівняння та узагальнення історичних фактів.

ФОРМУВАННЯ ІСТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ЗМІСТУ В КУРСІ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ (7–8 КЛ.)

Т. І. Мацейків, канд. пед. наук

В умовах особистісно-орієнтованого й компетентнісного підходів до навчання, які є визначальними для сучасної школи, саме компетентності є тими індикаторами, що дають змогу виявити готовність учня до життя, його

подальшого особистого розвитку та самореалізації. З погляду на це . організація навчання історії України має сприяти формуванню та розвитку основних ключових і предметних компетентностей учнів основної школи.

Зрозуміло, що формування означених якостей учнів, які відповідали би таким вимогам, неможливе за використання лише традиційних форм навчання, вибудованих на репродуктивних методах. Сучасні технології навчання передбачають застосування нетрадиційних форм та інтерактивних методів навчання. Головна умова використання тих чи інших форм навчання – це орієнтація на розвиток пізнавального інтересу учнів, їхнього творчого потенціалу, пошуково-дослідницьких умінь, логічного, аналітичного і критичного мислення, здатності застосувати здобуті знання, набуті уміння й навички.

Культурологічний навчальний матеріал підручників, за якими вивчають шкільний курс «Історія України» у 7–8 класах, в основному зосереджено на вивченні українського етносу, його історії, етногенезу, території, духовної та матеріальної культури, релігії тощо.

Серед умінь, які мають бути сформовані у процесі проведення уроків культурологічного змісту найважливішими є: розпізнавати найвизначніші культурні пам'ятки, описувати їх, характеризуючи значення в українській культурній спадщині; виявляти архітектурно-стильові та мистецько-стильові відмінності пам'яток різних періодів історії України; аналізувати та оцінювати культурні явища різних епох, мистецькі твори різних стилів, жанрів і форм; застосовувати та пояснювати на прикладах культурологічні поняття й терміни.

Вивчаючи культурні пам'ятки учні усвідомлюють глибину думок, оригінальність погляду на світ того чи іншого митця, видатного діяча культури своєї епохи. Тому вважаємо надзвичайно важливим дослідження життєдіяльності видатних діячів української культури, їх персональне самовизначення в мистецтві, їх самореалізацію через мистецтво, звершення та відкриття.

Для опрацювання тем культурологічного змісту можливе використання різних форм і прийомів навчання. Головне, щоб надання переваги будь-якій із них сприяло розвитку інтересу учнів до предмета, формуванню й розвитку їхньої компетентності та успішній самореалізації.

ДОСЛІДНИЦЬКІ ЗАВДАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

П. В. Мороз, канд. пед. наук

У ході дослідження теми «Компетентнісно орієнтована методика організації дослідницької діяльності в процесі навчання всесвітньої історії в основній школі» було розроблено компетентнісно орієнтовану методику розвитку в учнів основної школи дослідницьких умінь та навичок у процесі вивчення всесвітньої історії.

Метою використання дослідницьких завдань на уроках всесвітньої історії є формування предметних компетентностей учнів, дослідницького типу мислення,